

ВЕРСКА НАСТАВА У СРБИЈИ ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИОНАЛИЗМА И СЕКУЛАРИЗМА**

Радомир Маринковић*
Архиепископија
београдско-карловачка,
Београд

Апстракт: Верска настава представља најважније поље црквене мисије данас. Од повратка у државне школе, Верска настава, њено место и улога у васпитно-образовном систему, представља предмет жешћоких полемика. Ипак, поред свих пошешкоћа, Веронаука је предмет који је заузео своје место у васпитно-образовном систему и чији резултати постају све видљивији. Међутим, сам друштвено-историјски контекст у коме се Верска настава данас одвија представља велики изазов за Цркву. Секуларизам је продро у све поре друштвеној и индивидуалној животи турнувши религију на маргине. Међутим, одговор на изазове секуларизма не треба тражити у прошлости и повратку традиционалном образовању, традиционалним вредностима... Традиционализам не представља ништа мање искушење за Цркву и њену мисију, јер оно што данас подразумева „традиционално хришћанство“ садржи у себи многе више ђаволских него црквених елемената. Хришћанство које жели да буде алтернатива животи у секуларном друштву, треба да буде аутентично. Веронаука може имати успеха само ако представља израз и ограз аутентичној хришћанској искустви и црквеној животи.

Кључне речи: Капихизис, Црква, образовање, секуларизам, традиционализам, мисија, вредности, Лишурција, сведочење, језик, млади

Верска настава је у васпитно-образовни систем Републике Србије уведена, или тачније – враћена 2001. године као један од два обавезна изборна предмета за који се ученици или њихови родитељи могу слободно одредити.¹ Повратак Верске наставе је изазвао жестоку поле-

* marinkovic.radomir@gmail.com.

** Предавање одржано на Међународном конгресу богословља на тему „Верско образовање омладине у контексту данашње секуларизације“, Букурешт, 3–7. септембар 2016. г.

¹ Опширније о увођењу верске наставе видети у: Јовић, Р., „Како је веронаука враћена у државне школе 2001. године?“, у: *Вероучишћ у школи* (Педагошко-катихетски институт ПБФ), Београд, 2011, стр. 22–27.

мику у српској јавности која, нажалост, траје и данас, а која се додатно распламсала током протекле школске године након захтева одлазећег министра просвете за преиспитивањем саме основе идеје увођења Верске наставе, њене улоге и статуса у васпитно-образовном систему.² На ову тему су организоване бројне дебате, конференције и округли столови на којима су се могли чути најопречнији ставови, од тога да је увођење Верске наставе противуствано и представља нарушавање принципа секуларности, до тога да би Веронаука требало да постане обавезан предмет са већим бројем часова и нумеричким оцењивањем.

Тренутно, Верска настава се реализује у свим школама Републике Србије изузев територије Косова и Метохије. Верска настава је професионалног типа и право да је реализују у државним школама имају традиционалне Цркве и верске заједнице које егзистирају на територији Србије: Православна Црква, Исламска заједница, Римокатоличка Црква, Словачка евангеличка црква, Јеврејска заједница, Реформатска хришћанска црква и Евангеличка хришћанска црква.³ Ученици, односно њихови родитељи или старатељи, могу одабрати да похађају Верску наставу или наставу алтернативног предмета друштвено-хуманистичког садржаја – Грађанско васпитање. Наставни план и програм Верске наставе одобрава министар просвете на усаглашени предлог традиционалних Цркава и верских заједница. Оцена је описна и не утиче на општи успех ученика. Лица која изводе Верску наставу школе не бирају се путем конкурса, већ их упућује надлежни верски поглавар, када је реч о Православном катихизису то је епархијски Архијереј. По питању радно-правног статуса, вероучитељи су у неравноправном положају у односу на друге наставнике. Законом није предвиђено њихово запослење на неодређено време, већ почетком сваке школске године вероучитељи потписују уговор о раду на период од годину дана. Та чињеница не само да ствара једно перманентно стање несигурности и неизвесности код вероучитеља, већ их и лишава могућности да остваре сва права која уживају други наставници. Ипак, поред свих потешкоћа, Веронаука је предмет који је заузео своје место

² Укидањем верске наставе, грађани Србије који се декларишу као верујући би били лишени права да њиховој деци, кроз редовно школовање, веру тумаче за то школовани и компетентни људи. Тиме бисмо ризиковали да наша деца постану жртве оних који, путем социјалних мрежа, бројних интернет портала и форума, веру и Бога тумаче на искривљен начин: екстремистима који веру приказују као позив на мржњу и насиље, иако свака вера позива на љубав и праштање. Тих жртава је свуда у свету, нажалост, све више.

³ Види: „Уредба о организовању и остваривању верске наставе и алтернативног предмета у основној и средњој школи“, IntRes: <http://www.vere.gov.rs/KSCVZ/uploads/dokumenti/001%20skola%20uredba.pdf>.

у васпитно-образовном систему и чији резултати постају све видљивији. За Верску наставу влада веће интересовање у односу на алтернативни предмет, а сва досадашња истраживања показују да су вероучитељи међу најомиљенијим наставницима у школама.⁴

Циљеви и задаци⁵ који су стављени пред катихете захтевају континуирано вредновање њихових компетенција и постигнућа, као и квалитета наставних планова и програма,⁶ уџбеника и наставних средстава. Након вишедеценијског изгнанства из српских школа, Верска настава се нашла у сасвим новим околностима, различитим у односу на период пре Другог светског рата.⁷ Друштвено-историјски контекст у коме се налазимо, као и сасвим нови, претходним генерацијама непознати, оквири у којима се одвија мисија Цркве данас, пред катихете постављају захтев за новим знањима и другачијим методама од оних којима је Црква у прошлости располагала.⁸ Педесетогодишњи период комунистичке владавине, оставио је дубок траг у свакој пори нашег друштва. Савремена култура у свом секуларном облику перманентно доприноси све већем отуђењу људи од хришћанске вере. Велики број грађана Србије, међу којима је значајан број и оних који се декларишу као традиционални верници, не поседује елементарно знање о хришћанству. Хришћанство се повезује са народним веровањима и

⁴ Види: Гашић Павишић, С., „Квалитет верске наставе у београдским школама: општи налази евалуације“, у: *Верска настава у београдским школама*, Београд, 2011.

⁵ „Циљ наставе православног катихизиса састојао би се у томе да пружи целовит, интегрални православни поглед на свет и живот у његовој историјској и есхатолошкој димензији, а то значи да ученици систематски упознају православну веру са доктринарног, литургијског, социјалног и мисионарског аспекта“. О циљевима и задацима Православног катихизиса види у: Кончаревић, К., „Ка интегралној личности: Православна теологија у школи“, у: *Пустийише их, не браниише им* (зборник радова о веронауци), Београд, 2001, стр. 33–50.

⁶ Наставним планом и програмом је за основни задатак веронауке постављено „увођење човека, а преко њега и читаве творевине, у личну заједницу са Богом у Христу, односно у Литургију“. Види у: Мидић, И., *Православни катихизис – приручник за наставнике основних и средњих школа*, Београд, 2003, стр. 39.

Од наредне школске године настава Православног катихизиса ће се реализовати по ревидираном и унапређеном наставном плану и програму, који је сачињен на основу евалуације коју је спровео Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања уз учешће најистакнутијих вероучитеља. Основни циљеви и задаци Катихизиса су остали непромењени.

⁷ О верској настави у областима које је насељавао српски народ у Аустроугарској и на простору Србије до 1951. године, када је и формално забрањена усвајањем Закона о народним школама, видети у: Јовић, Р., „Кратак историјат верске наставе“, у: *Вероучишћел у школи* (Педагошко-катихетски институт ПБФ), Београд, 2011, стр. 16–21.

⁸ Види: Живковић, И., „Методика православне верске наставе“, у: *Теолошки йоїледи XLVII* (1/2014), стр.157.

обичајима које у себи имају много више паганских него хришћанских елемената. Иако по последњем попису из 2011. године, православни верници чине око 85% становништва Србије, „наше време много више личи на доникејски период историје Цркве него на постконстантиновски или средњовековни период историје“.⁹ Имајући у виду број активних чланова Цркве, нећемо окарактерисати престојом тврђу базирану на искуству једног српског вероучитеља „да се хришћански катихизис налази пред новим незнабошцима“.¹⁰

Секуларизација је продрла у све сфере друштвеног и индивидуалног живота одгурнувши религију на маргине. Моћ политичких идеологија које су погубно а успешно заузеле место Бога у животу човека, допринеле су секуларизацији самог хришћанства. Како је то одлично увидео блаженопочивши професор Богословског факултета у Београду, отац Радован Биговић, „потребно је да уложимо много духовног напора како бисмо открили шта је у нашем богословљу и нашем практичном животу Цркве заиста јеванђелско, светоотачко, светопредањско и црквено“.¹¹ Међутим, „јадиковање због секуларизације нам не користи. Напротив, вера се мора снажно оглашавати и борити у полифоничном збору гласова који се артикулишу у плуралистичком друштву“.¹² С друге стране, претпоставка да је секуларизација један незадржив процес је тешко остварива. Сведоци смо да је управо такав друштвени поредак довео до свеопштег осећаја бесмисла. Духовна ситуација нашег доба је поражавајућа. Општа релативизација свих вредности је довела до тога да је човечанство остало без јасног оријентира и тачке ослонаца. „Хришћанске вредности се налазе на општем духовном тржишту међу осталим вредностима и нити су општеобавезне, нити општеподразумеване.“¹³ Заиста, све је упитно и подложно процени. Тај осећај је многе наше савременике подстакао да трагају за нечим што ће дати смисао њиховој егзистенцији. Због тога је будућност секуларног друштва тешко предвидети. Ирационалне реакције су непредвидиве. Мноштво младих, који су до јуче били религијски индиферентни, данас се боре под заставама Исламске државе. Овде мислимо првенствено на младе који су рођени у традиционално хришћанским породицама. То ставља Цркву пред

⁹ Крстић, З., „Веронаука у служби васпитања за вредности“, у: *Српска ђедајинско-каџихејска мисао* (зборник – приредио др Драгомир Сандо), Београд, 2014, стр. 154.

¹⁰ Петровић, С., „Литургијска катихеза и школска веронаука“, у: *Православни катихеза* (часопис вероучитеља Архиепископије београдско-карловачке), 7/2011, стр. 20.

¹¹ Биговић, Р., „Секуларизована религиозност нашег времена“, у: *Црква и друштво*, Београд, 2000, стр. 208.

¹² Леман, К., „Хришћански корени европског друштва“, у: *Хришћанство и европске интелектуалне историје*, Београд, 2003, стр. 188.

¹³ Крстић, З., исто, стр. 154.

велики изазов и захтева адекватан одговор. Међутим, како је Вофхарт Паненберг добро запазио – најгори начин да се одговори на изазов секуларизма јесте „усвајање секуларних стандарда по питању језика, мишљења и начина живота“.¹⁴ Човек који се окреће религији, тражи нешто сасвим друго у односу на оно што му култура већ нуди.

У религији која се уподобила савременом друштву и култури нема ничега привлачног човеку који тражи смисао, који тражи истину, који на крају тражи Бога можда и не знајући да баш Њега тражи. Хришћанство које жели да буде алтернатива животу у секуларном друштву, не сме да буде стерилно,¹⁵ већ треба да буде аутентично, треба да буде изазовно и подстицајно: Дозволићу себи да употребим реч која се често може видети на насловницама таблоида – шокантно! Хришћанство треба да буде шокантно! Савременог човека је тешко шокирати. Навикнут на најразличитије варијације зла, насиља, изопачености и скаредности, савремени човек је постао равнодушан за све што јесте и што се дешава око њега, и у непрестаној је потрази за нечим новим, нечим што ће га изнова шокирати, што ће га барем за тренутак подићи из мртвила свакодневице и дати му потврду да је заиста још увек жив. А има ли шта шокантније него бити хришћанин у оваквом свету? Бити неко ко ће окренути други образ, ко ће љубављу одговорити на мржњу и насиље, бити неко ко неће својим потребама, прохтевима и страстима потчињавати све и сва, неко ко ће у другојме видети лик Божији ма у каквом се стању тај човек налазио, бити неко ко је спреман да се жртвује.

Нашој генерацији хришћана је, после више од педесет година, поново дата шанса да путем верске наставе у државним школама посведочи Христову науку и да употпуни духовну пустош коју је за собом оставила савремена култура. Ипак, вера није нешто што се може пренети ни уз помоћ најсавршенијих наставних метода. Хришћанска мисија се не испуњава вербалним проповедањем Христа и богооткривених истина, већ тиме да хришћани буду сведоци, да буду хришћани својим животом. Кључне речи Катихизиса као што су љубав, заједница, личност, слобода, самилост, праштање морају бити живе, опипљиве. Морамо их оваплотити у реалности и то није задатак катихете као индивидуе, него читаве Цркве јер катихизација не може бити дело појединца, ма колико он био харизматичан, већ читаве заједнице која треба да да печат свему ономе што се учи на часовима Верске наставе. Ако у самој Цркви не буду сусрели Христа, све што су их учили родитељи, кати-

¹⁴ Паненберг, В., „Како размишљати о секуларизму“, у: *Лојос* (часопис студената Православног богословског факултета у Београду), Београд, 2006, стр. 216.

¹⁵ Види: Евдокимов, П., „Христовој Цркви“, у: „*Луга*“ љубав Божија, Манастир Хиландар, 2001, стр. 97.

хете и свештеници, млади ће одбацити као лаж и празноверицу. Ако у њој не буду препознали атрибуте истинске Цркве: заједништво, љубав, солидарност, слободу, истину, храброст и уместо њих буду пронашли само пуки формализам, крутост, ригидност, политиканско лицемерје и служење националним идолима уместо живоме Богу, млади ће такву Цркву заобићи.¹⁶ Веронаука може имати успеха само ако представља израз и одраз аутентичног хришћанског искуства и црквеног живота.

У делима православних теолога често провејава жал за прошлим временима уз позив на повратак прошлости, традиционалним вредностима, традиционалном образовању и васпитању. Та врста носталгије, по нашем мишљењу, дубоко је погрешна и заправо представља бег из садашњости. Одговор на изазове секуларизма не треба тражити у прошлости која није била ни приближно идеална, како многи од нас воле да уображавају. Одговор је у самој бити Цркве, у њеној мисији која представља саму срж Цркве Христове, сам њен живот. Самим својим постојањем, Црква мисионари у овоме свету, сведочи Тајну Христа – Тајну заједнице Бога и човека. Света Евхаристија, богослужења, црквена уметност, проповед, као и етос хришћана – сведочанства су ове неизрециве Тајне. Света Литургија, као место сусрета Бога и човека, одувек је представљала централни извор мисије и основни оквир преношења и примања истинскога (по)знања. Екстатични двиг Цркве ка овоме свету има само један циљ, а то је преображај читаве творевине кроз њено увођење у ову богочовечанску заједницу. Литургијски живот Цркве истовремено је извор мисије, али и њен крајњи циљ.

Данас се пред нас поставља питање – хоћемо ли нашу веру прилагодити духу времена или ћемо остати доследни мисији Цркве и очувати Њен идентитет и идентитет нас хришћана?¹⁷ Налазимо се у веома деликатној ситуацији. С једне стране, имамо жесток приговор конфесионалном облику верске наставе¹⁸ који прати идеја да би веронауку

¹⁶ Види: Мешћеринов, П., „Млади одлазе из Цркве јер тамо не налазе Христа“, у: *Православни калхедон* (часопис вероучитеља Архиепископије београдско-карловачке), 13/2015, стр. 66.

¹⁷ Уподобљавајући своју мисију и методiku разним световним организацијама, Црква долази у опасност да изгуби свој есхатолошки идентитет. Измештање извора идентитета Цркве из Литургије (као иконе Царства Божијег) на нешто друго што је продукт историје и људске делатности, прети да Цркву сведе на једну хуманитарну организацију. О овоме види: Зизијулас, Ј., „Идентитет Цркве“, *IntRes*: <http://www.spc.rs/sr/crkva>.

¹⁸ Гласноговорници тзв. цивилног сектора сматрају да конфесионални вид верске наставе служи индоктринацији деце, доприноси клерикализацији друштва, да води сегрегацији у школама и стигматизацији деце која не желе да слушају овај предмет. Овакве тврдње, крајње паушалне и неаргументоване, сведоче само да је богоборачка идеологија посејана у време комунистичког једноумља, заоденута у ново рухо борбе за демократију,

требало трансформисати у историју религије или верске културе која би обухватала различита религијска искуства. С друге стране, многи који себе сматрају традиционално православним и верујућим, који су „привржени“ својој Цркви – догмате посматрају као какве древне дефиниције које немају битне везе са њиховом побожношћу, које треба да познају и у које верују само „попови“ и „фанатици“. Дајући себи апсолутну слободу у том смислу, њихова уверења и ставови често су непомирљиви са православном вером. Веровање у реинкарнацију, бављење астрологијом или нумерологијом, обраћање гатарамма и врачарама у болести и невољи, битне су одлике „пoboжности“ наших савременика. У васкрсење мртвих, које представља темељ наше вере, мало ко данас искрено верује. Број крштених, који су барем једном у животу приступили Чаша, занемарљив је. Духовни живот православних хришћана више не подразумева црквеност, нити у литургијском нити у етичком смислу. Пoboжност је сведена на неколико тренутака које издвојимо да бисмо се обратили Богу услед какве потребе или нерешиве невоље која нас је задесила. Остатак времена, Бога држимо на „стенд бају“, негде далеко на небесима. Изузетак чине празници. Међутим, чак ни тада Бог не задобија неку нарочиту улогу осим декоративне. Уместо нашег односа према Богу, ближњима, према породици, сопственом животу и спасењу, фокус традиционалисте је на оном обичајном – на испуњавању одређених народних ритуала, на припремању богате трпезе или куповини и размени поклона. У том смислу, православна побожност у свом традиционалном облику јесте суштински секуларна, празна, беживотна. Деца која долазе из породица које веру доживљавају и упражњавају на такав начин, чине значајну већину оних који похађају Верску наставу. То представља истински изазов за Цркву јер њихова очекивања од Верске наставе јесу неретко дијаметрално супротна од онога што јесте садржај овог предмета, од онога што Катихизис јесте или што би требало да буде. Истраживања која су спроведена протеклих година говоре да се очекивања јавности односе углавном на васпитну улогу Верске наставе, на информативну и образовно-религијску. Забрињавајуће је да се сотериолошка димензија Верске наставе готово ни не помиње. Како одговорити на ове изазове?

Ако бисмо решење тражили у повратку традиционализму, који не подразумева Литургијску – живу традицију Цркве, то би значило потпуни пораз и поклекнуће хришћанства пред духом времена. Имајући на уму изврсну мисао Јарослава Пеликана да је традиција жива вера мртвих, док је традиционализам мртва вера живих, духовност какву је наследила наша

слободу, равноправност и људска права, још увек веома витална у нашем друштву.

генерација, нецрквена и нелитургијска, сведочи оправданост захтева за раскидом са таквим традиционализмом. Искуство претходних генерација, било оно позитивно или негативно, нам може бити од велике користи. Кад је реч о позитивним искуствима и примерима које бисмо могли следити, морамо сачувати дозу обазривости и здравог расуђивања. Следовање одређеном обрасцу се нипошто не сме разумети у смислу његовог копирања. Покушај преношења одређеног модела, ма колико се он некада и негде могао показати успешним, без узимања у обзир специфичности нове средине, може донети разочаравајући резултат. Узрок многих невоља у Цркви бивао је управо у покушају наметања појединих образаца – било да је реч о литургијској и подвижничкој пракси или вероисповедању – хришћанским заједницама унутар којих се воља Божија пројављивала кроз не мање истините, али, свакако, другачије и карактеру тих заједница пријемчивије, форме. Наметање одређених модела изазива супротне ефекте. Језик Цркве треба да призива, а не да се намеће. Морамо бити свесни да „Бог сваког појединца и све народе на различите начине приводи к себи“.¹⁹ Грци су хришћанство примили на један начин, Срби на други, а Румуни на трећи. Апостоли Петар, Марија Магдалина и Павле су до Христа дошли различитим путевима, али Христос је Један и Исти.

Примање и преношење хришћанских вредности не подразумева статичност, већ један стваралачки однос којим ћемо те исте вредности учинити савременим, пријемчивим савременом човеку. Другим речима, учинићемо их употребљивим. Основни проблем хришћанства данас јесте у томе што није довољно јасно артикулисало своју употребну вредност, што не успева да савременом човеку објасни какве везе јеванђелска благовест има са његовим свакодневним животом. У томе се је битна улога Верске наставе. Одговарајући искључиво очекивањима и потребама традиционалних верника, Веронаука ће промаштити свој главни циљ и задатак. Она се, стога, не сме претворити у преношење и тумачење народних обичаја. Такође, Верска настава мора избећи опасност свођења на библијску историју и рационално објашњење Светих тајни и обреда. Тиме можемо допринети бољој информисаности савременог човека, можемо га чак и научити основним хришћанским догмама, али га не можемо учинити хришћанином. Хришћанство није „гносис“ о Богу, него искуство – заједница са Богом. „Зато вероучитељство не сме да буде сведено на утискивање окошталних догматских формула које деца, затим, треба механички и буквално да понове“,²⁰ већ сведочење. Хтео то или не,

¹⁹ Биговић, Р., „Религија и млади“, у: *Црква и друштво*, Београд, 2000, стр. 80.

²⁰ Лубардић, Б., „Евхаристијска теорија личности и православна веронаука“, у: *Богословље* (теоријско гласило Богословског факултета СПЦ), Београд, 2001, стр. 60.

вероучитељ самим својим присуством у учioniци утиче на децу и заиста је „јакo битно да вероучитељ не преноси само информације везане за хришћанство, него да деци преноси своје искуство“. „Аутентичност доживљаја представља најубедљивији аргумент у истинитост наших речи.“²¹ „Како је хришћанство само једна од животних опција, ако се не излаже аутентично, мале су шансе да дете прихвати баш ту опцију.“²²

Такође, језик Катихизиса мора бити прилагођен и разумљив онима којима се обраћа, мора бити савремен. Сетимо се Апостола Павла како упозорава своје савременике: „Ако причате неразумљивим језиком, како ће људи знати шта говорите? Говорићете у ветар“ (1. Кор. 14, 9). Дакле, наша проповед не треба да подсећа на „музејски експонат или на фосил“,²³ већ морамо научити да се обраћамо деци њиховим језиком и у складу са његовим начином мишљења. Кјеркегор је наглашавао потребу да разумемо како онај други разуме и шта разуме, да га са те позиције поведемо ка оном што мислимо да треба да разуме. Од Св. Апостола Павла па све до данас није било и не може бити праве мисије „без саможртвене идентификације мисионара са онима којима га је Бог послао“.²⁴ Креатори планова и програма би, зато, требало да буду људи из праксе, који умеју да препознају могућности, интересовања и духовне потребе ученика и који би успели да садржај Катихизиса повежу са њиховим животним искуством, са реалношћу младих и њиховом свакодневицом.

Веронаука не сме бити „пуњење главе“ одређеним знањима, него „оплемењивање срца, савести и душа и грађење карактера деце, уз активно учешће у Светим Тајнама Цркве“.²⁵ Катихеза Цркве, ма у каквом амбијенту се одвијала, мора да води Литургији јер је крајњи циљ поуке, по речима Светог Климента Александријског, верне „нахранити у Христу духовном храном“. „Основно својство катихезе древне Цркве јесте њена органска повезаност са њеним светотајинским и богослужбеним животом“.²⁶ Тумачење светотајинског живота Цркве ван Свете Литургије и мимо реалног опита не може дати жељени резултат. Да би катихеза уистину била литургијска, односно да би

²¹ Хаџиниколау, Н., „Аутентичност у животу савремених хришћана“, у: *Човјек, биће на границама свијетова*, Требиње, 2006, стр. 12.

²² Крстић, З., исто, стр. 157.

²³ Папатанасију, А., „Језик Цркве – језик света“, у: *Вигослов* (саборник Епархије ЗХП), Манастир Тврдош – Требиње, година IX/25., 2002, стр. 69.

²⁴ Шмеман, А., „Задаци православног богословља данас“, у: *Православна теологија* (зборник – природио др Радован Биговић), Београд, 1995, стр. 337.

²⁵ Јевтић, А., „Потреба православне веронауке данас“, у: *Живо предање у Цркви*, Требиње, 1998, стр. 14.

²⁶ Радовић, А., „Литургијска катихеза (поука)“, у: *Основи православној васпитања*, Врњачка Бања, 1993, стр. 177.

испунила свој циљ, она се не може задржати на вербалном казивању о Светој Литургији и њеном значају за хришћански живот. Веронаука у школама зато као првенствени циљ има да привуче децу Цркви, и да их учини активним члановима евхаристијске заједнице, да би кроз заједницу са Христом постала деца Божија, храмови Духа Светога, слободни од греха, трулежности и смрти.

Школска катихеза не може да замени искуство личног односа са Богом, али може да то стимулише. Зато Веронаука мора бити привлачна, занимљива, подстицајна. Мора да оспособи децу да, при сусрету са Христом, сама могу препознати пламен вере сакривен у њиховим срцима. Да би била таква, она мора да очува ону дозу здравог мистицизма која је садржана у позиву Апостола Филипа збуњеном Натанаилу: „Дођи и види“ (Јн. 1, 46). Не морамо бити иноватори како бисмо веронауку учинили таквом. А зашто и да не будемо? Није ли управо Црква та која је „обећала свету неку врсту свеобухватне иновације: визију да ће сва творевина коначно постати нова, у заједници са Богом“.²⁷ Заиста, ако не будемо били способни да нашој деци понудимо ништа ново, нешто што не могу пронаћи у тржницама и на трпезама савременог секуларног друштва, а нешто што ће се односити на њихов живот и на њихове свакодневне проблеме, зашто би нас слушала?

* * *

Библиографија:

Биговић, Р., *Црква и друштво*, Београд, 2000.

Гашић Павишић, С., „Квалитет верске наставе у београдским школама: општи налази евалуације“, у: *Верска настава у београдским школама*, Београд, 2011.

Евдокимов, П., „*Луда*“ љубав Божија, Манастир Хиландар, 2001.

Живковић, И., „Методика православне верске наставе“, у: *Теолошки погледи* XLVII (1/2014), стр. 139–180.

Зизијулас, Ј., „Идентитет Цркве“, IntRes: <http://www.spc.rs/sr/crkva>, (посећено 11.8.2016. г.).

Јевтић, А., *Живо предање у Цркви*, Требиње, 1998.

Јовић, Р., „Кратак историјат верске наставе“, у: *Вероучишљ у школи* (Педагошко-катихетски институт ПБФ), Београд, 2011, стр. 16–21.

Јовић, Р., „Како је веронаука враћена у државне школе 2001. године?“, у: *Вероучишљ у школи* (Педагошко-катихетски институт ПБФ), Београд, 2011, стр. 22–27.

²⁷ Папатанасију, А., исто, стр. 67.

Кончаревић, К., „Ка интегралној личности: Православна теологија у школи“, у: *Пустийше их, не бранише им* (зборник радова о веронауци), Београд, 2001, стр. 33–50.

Крстић, З., „Веронаука у служби васпитања за вредности“, у: *Српска ђедајошко-каџихејска мисао* (зборник – приредио др Драгомир Сандо), Београд, 2014.

Леман, К., „Хришћански корени европског друштва“, у: *Хришћанство и евројске иншејрације*, Београд, 2003., стр. 181–197.

Лубардић, Б., „Евхаристијска теорија личности и православна веронаука“, у: *Бојословље* (теоријско гласило Богословског факултета СПЦ), Београд, 2001, стр. 49–103.

Мешћеринов, П., „Млади одлазе из Цркве јер тамо не налазе Христа“, у: *Православни каџихејта* (часопис вероучитеља Архиепископије београдско-карловачке), 13/2015, стр. 66–69.

Мидић, И., *Православни каџихизис – љриручник за настајвнике основних и средњих школа*, Београд, 2003.

Паненберг, В., „Како размишљати о секуларизму“, у: *Лојос* (часопис студената Православног богословског факултета у Београду), Београд, 2006, стр. 209–223.

Папатанасију, А., „Језик Цркве – језик света“, у: *Видослов* (саборник Епархије ЗХП), Манастир Тврдош – Требиње, година IX/25., 2002, стр. 67–74.

Петровић, С., „Литургијска катихеза и школска веронаука“, у: *Православни каџихејта* (часопис вероучитеља Архиепископије београдско-карловачке), 7/2011, стр. 20–27.

Радовић, А., *Основи љравославној васџијања*, Врњачка Бања, 1993.

Хациниколау, Н., *Човјек, биће на границама свијетова*, Требиње, 2006.

Шмеман, А., „Задаци православног богословља данас“, у: *Православна шеолођија* (зборник – приредио др Радован Биговић), Београд, 1995, стр. 331–340.

Републички завод за статистику, „Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији“, становништво: вероисповест, матерњи језик и национална припадност (подаци по општинама и градовима), IntRes: http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga4_Veroispovest.pdf (посећено 11.8.2016. г.).

Уредба о организовању и остваривању верске наставе и алтернативног предмета у основној и средњој школи, IntRes: vere.gov.rs/KSCVZ/uploads/dokumenti/001%20skola%20uredba.pdf (посећено 11.8.2016. г.).

Примљено: 21. 11. 2016.

Одобрено: 28. 11. 2016.

RELIGIOUS EDUCATION IN SERBIA: BETWEEN TRADITIONALISM AND SECULARISM

Radomir Marinković

Archbishopric of Belgrade–Karlovac, Belgrade

Summary: The following paper is a review of the challenges in front of which religious education finds itself in today's a secular society. Religious education represents the most important field of Church's mission today. Ever since it's return to public schools, the place and role of religious education in public schools has been the subject of various fiery debates. Besides that, the entire sociohistorical context inside of which religious education is done today presents the Church with a great challenge. Secularism has penetrated all the aspect of both social and individual life, thereby pushing religion to the brink. However, the answer to the challenges of secularism should not be sought in the past and the return to traditional education. Traditionalism is no less a challenge for the Church and it's mission, because what is today considered „traditional Christianity“ contains many more pagan than Christian elements. Christianity that wishes to be an alternative to a life in secular society has to be authentic. Religious education can only succeed if it becomes a reflection of authentic Christian experience and life inside the Church.

Key words: Catechesis, Church, education, secularism, traditionalism, mission, values, Eucharist, testimony, language, youth.